

Opzet beantwoording motie Van Baarle/Simons

De motie Van Baarle en Simons¹ vraagt om een fijnmaziger beeld te geven van de financiële kwetsbaarheid van subgroepen en generaties binnen de groep Nederlanders met een migratieachtergrond. Er wordt uitvoering aan de motie gegeven door hieronder uiteen te zetten wat voor informatie in onderzoeken en rapportages beschikbaar is over deze groepen met betrekking tot financiële kwetsbaarheid. In het rapport van AFM wordt geen definitie van financiële kwetsbaarheid genoemd. Er wordt in het rapport ingegaan op onderwijsniveau, arbeidsmarkt- en inkomenspositie. Het CBS heeft wel een definitie van financiële kwetsbaarheid: "Mensen die niet economisch zelfstandig zijn, worden als financieel kwetsbaar beschouwd. Ze hebben geen inkomen uit betaald werk of hun inkomen uit betaald werk ligt onder de netto bijstand van een alleenstaande."² Op basis van het AFM rapport en de CBS definitie zal de gevonden informatie worden opgedeeld in drie thema's: kernindicatoren; armoede risico en sociaal economische positie; arbeidsparticipatie.

Het uitgangspunt binnen het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is generiek beleid. Maar als een groep in de samenleving extra hulp nodig heeft, kan specifiek beleid gemaakt worden.³ Een voorbeeld van beleid gericht op mensen met een migratieachtergrond is het de Werkagenda 'Voor een Inclusieve Arbeidsmarkt' (VIA)⁴. Met de Werkagenda VIA richt het Ministerie van SZW zich met de Taskforce VIA, een coalitie van onder meer sociale partners, onderwijs, gemeenten en maatschappelijke organisaties⁵, op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van mensen met een migratieachtergrond. Omdat de verbetering van de arbeidsmarktpositie van statushouders om extra aandacht vraagt, zet het kabinet samen met eerdergenoemde Taskforce VIA in op specifiek aanvullend beleid om de kansen op betaald werk van deze groep te verbeteren. Recent is daarom in aanvulling op de Werkagenda VIA het plan van aanpak 'statushouders aan het werk' tot stand gekomen⁶, met concrete acties om statushouders te helpen bij het vinden van werk, samen met gemeenten, werkgevers, het onderwijs en maatschappelijke organisaties.

Kernindicatoren

Het CBS stelt jaarlijks op verzoek van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kernindicatoren op om de staat van de integratie in Nederland weer te geven.⁷ Dit dashboard geeft onder meer een fijnmazige weergave van de inkomensbron, arbeidsparticipatie, werkloosheid en het aandeel werknemers in de eerste werkkring (totaal en meer dan 20 uur). Deze indicatoren geven verschillende uitsplitsingen weer naar herkomstland, geslacht en/of leeftijd.

Rondom het onderwerp arbeid en inkomen laten de kernindicatoren zien dat het gemiddeld gestandaardiseerd inkomen van personen lager ligt bij personen die geboren zijn in het buitenland dan bij personen geboren in Nederland. Personen die geboren zijn buiten Europa hebben het laagste inkomen. Wat betreft arbeidsparticipatie liggen de percentages van personen geboren in Nederland en geboren in het buitenland binnen Europa dicht bij elkaar (69,5% vs. 68,1%). Het percentage arbeidsparticipatie van personen geboren buiten Europa ligt daar echter een stuk onder, namelijk 57%. Het aandeel personen dat rond moet komen met een bijstandsuitkering ligt bij personen geboren in het buitenland buiten Europa (14,6%) hoger dan bij personen geboren binnen Europa (exclusief Nederland) (2,5%).

¹ Kamerstuk 24515, nr. 658

² [Financiële kwetsbaarheid \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/financiële-kwetsbaarheid)

³ Eindrapport Synthesestudie beleidsdoorlichting integratiebeleid 2016

⁴ KS II 2021-2022 29 544 nr. 1085

⁵ Bij de Werkagenda VIA zijn de volgende partijen betrokken: ABU, AWWN, COA, Divosa, FNV, G4, G40, MBO Raad, NBBU, Ministerie van OCW, OpenEmbassy, Randstad, SAM, SBB, SER, UAF, UWV, Vereniging Hogescholen, VNG, VNO-NCW, VluchtelingenWerk Nederland, ministerie van SZW.

⁶ Kamerstuk 32824, nr 381

⁷ [Kernindicatoren integratie \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/kernindicatoren-integratie)

Armoede risico en sociaal economische positie

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid publiceert het CBS elke twee jaar het rapport Armoede en sociale uitsluiting. Het CBS rapporteert in de publicatie het armoederisico naar achtergrond.⁸ Het CBS definieert armoederisico als een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Deze definitie is krasser dan financiële kwetsbaarheid. In het rapport maakt het CBS een uitsplitsing naar 19 herkomstlanden (waaronder landen waaruit veel vluchtelingen komen) om het armoederisico onder Nederlanders met een migratieachtergrond inzichtelijk te maken. Het CBS rapporteert onder andere het langdurige armoederisico en voornaamste inkomensbron, uitgesplitst naar verschillende herkomstlanden. Hieruit blijkt dat een hoger percentage van huishoudens met een niet-westerse achtergrond⁹ een grotere armoederisico kent dan huishoudens met een westerse migratieachtergrond. Het langdurige armoederisico is in 2020 ten opzichte van 2019 voor alle migratiegroepen afgenomen. Dit komt door de koopkrachtverbetering in 2020 en doordat mensen vanuit een langdurige uitkeringssituatie de AOW instromen. Het langdurige armoederisico van Syrische huishoudens was met 39% het grootst in 2020.

In hetzelfde rapport zijn risicohuishoudens gedefinieerd¹⁰ en uiteengezet naar achtergrond van de jaren 2011 tot en met 2020¹¹. Door de jaren heen is dit redelijk stabiel. Echter, blijkt dat sinds 2016 de huishoudens uit een land waaruit veel vluchtelingen komen een groter risico hebben. Het risico op armoede gaat relatief vaak samen met het ontvangen van bijstand. Dit verschilt echter wel per herkomstland. Het grootste verschil in inkomensbron is de bijstand. Burgers met een niet-westerse¹² migratieachtergrond hebben vaker bijstand als voornaamste inkomensbron dan burgers met een westerse migratieachtergrond. In het CBS rapport Integratie en Samenleving wordt onder andere gekeken naar burgers met migratieachtergrond, met een bijstandsuitkering.¹³ Hieruit blijkt dat er een daling is van bijstand onder personen met een buiten-Europese migratieachtergrond. Ook is de bijstandsafhankelijkheid onder de tweede generatie duidelijk lager dan onder eerste generatie met migratieachtergrond. De "Monitor gelijkwaardige kansen en evenredige posities op de arbeidsmarkt, ongeacht migratieachtergrond"¹⁴, bevestigt het beeld van lagere bijstandsafhankelijkheid van de tweede generatie, maar laat ook zien dat er een sterke conjunctuurafhankelijkheid is van zowel de eerste als de tweede generatie. Bij de beide generaties met buiten-Europese migratieachtergrond is een bovengemiddeld snelle daling van de bijstandsafhankelijkheid zichtbaar in hoogconjunctuur, waarna in de laagconjunctuur de bijstandsafhankelijkheid sneller stijgt dan gemiddeld.

Met betrekking tot de risicohuishoudens, is er een verschil tussen de groepen die pensioen als voornaamste inkomensbron hebben. Burgers met een Europese migratieachtergrond (bijvoorbeeld Duitsland, België, Verenigd Koninkrijk) hebben vaker pensioen als voornaamste inkomensbron dan burgers met buiten-Europese migratieachtergrond. Het percentage van burgers met Marokkaanse, Turkse, en Caribisch-Nederlandse achtergrond die als voornaamste inkomensbron pensioen hebben is ongeveer gelijk. Van de burgers met een buiten-Europese migratieachtergrond zijn degenen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond het vaakst werkloos of arbeidsongeschikt. Dit percentage is iets hoger dan bij burgers met een Europese migratieachtergrond.

In het CBS rapport Integratie en Samenleven 2022 is de sociaaleconomische positie naar herkomst uiteengezet. Hier wordt ook het onderscheid gemaakt tussen generaties van de burgers met migratieachtergrond. Van de eerste generatie met migratieachtergrond is een groter gedeelte uitkeringsontvanger. Dit wordt echter substantieel kleiner bij de tweede generatie. In het algemeen geldt dat de maatschappelijke positie van groepen met een migratieachtergrond verbetert, zowel in absolute als in relatieve zin: de achterstand ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde slinkt geleidelijk. Zo is van een inhaalslag in het onderwijs sprake. Die inhaalslag in het onderwijsniveaus

⁸ [Risico op armoede bij huishoudens - Armoede en sociale uitsluiting 2021 | CBS](#)

⁹ In de volgende rapportages gebruikt het CBS niet meer de termen "westerse of niet-westerse achtergrond"

¹⁰ Risicohuishoudens zijn huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens

¹¹ Tabel 2.5.3 in rapport [Risico op armoede bij huishoudens - Armoede en sociale uitsluiting 2021 | CBS](#)

¹² Tot 2022 werkte CBS met een indeling naar "westerse" en "niet-westerse migratieachtergrond". Inmiddels is overgestapt naar "Europese" en "buiten-Europese" migratieachtergrond.

¹³ [Sociaaleconomische positie - Integratie en Samenleven | CBS](#)

¹⁴ Deze monitor (2023) is door onderzoeksbureau Significat uitgevoerd in het kader van het de eerder genoemde Werkagenda VIA

vertaalt zich echter niet (helemaal) door naar de arbeidsmarkt. Op de arbeidsmarkt heeft de tweede generatie weliswaar – gemiddeld genomen – een betere positie dan de eerste, maar is geen sprake van een inhaalslag ten opzichte van het gemiddelde van de bevolking, zo laat de “Monitor gelijkwaardige kansen en evenredige posities op de arbeidsmarkt, ongeacht migratieachtergrond”¹⁵ zien.

Voor de publicatie van 2023, die eind dit jaar verwacht wordt, heeft het ministerie van SZW het CBS verzocht om waar mogelijk een fijnmaziger beeld te schetsen van de armoede(risico's) naar herkomst, zoals een uitsplitsing naar eerste en tweede generatie waar mogelijk. Daarnaast heeft het ministerie van SZW verzocht de armoede(risico's) onder mensen met een Oekraïense herkomst te schetsen. Het CBS gaf aan dat een rapportage van de vermogenspositie van mensen met een migratieachtergrond beperkte meerwaarde heeft, omdat zij mogelijk vermogen in het buitenland hebben en dit niet in de vermogensgegevens van het CBS zit.

Arbeidsparticipatie

Het CBS heeft ook voor een aantal landen gekeken naar de netto arbeidsparticipatie van de eerste en tweede generatie.¹⁶ Hieruit valt op te maken dat de tweede generatie gemiddeld net zo vaak betaald werk heeft als personen van Nederlandse herkomst. Dit heeft er voornamelijk mee te maken dat ze relatief jong zijn. Echter als hiervoor wordt gecorrigeerd, dan hebben ze juist wat minder vaak werk.

Op dezelfde manier heeft het CBS ook naar werkloosheid gekeken¹⁷. Wanneer gecontroleerd wordt voor geslacht, leeftijd en onderwijsniveau zijn de eerste generatie en tweede generatie met migratieachtergrond vaker werkloos dan personen zonder een migratieachtergrond.

Tabel I: Werkloosheidspercentage, per herkomstland

	Geboren in het buitenland	Geboren in Nederland
Totaal	4,2%	4,2%
Turkije	7,6%	9,4%
Marokko	6,3%	9,4%
Suriname	5,5%	6,3%
Indonesië	8,4%	3%
Nederlandse Cariben	9,6%	7,4%

Gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (cijfers uit 2021)

In het CBS rapport Integratie en Samenleven wordt ook gekeken naar de arbeidsrelatie met betrekking tot flexibele contracten en zzp'ers.¹⁸ Hieruit blijkt dat de tweede generatie met migratieachtergrond vaker een flexibel dienstverband heeft dan gemiddeld. Wanneer er gecontroleerd wordt voor achtergrondkenmerken blijkt juist de eerste generatie met migratieachtergrond vaker een flexibele arbeidsrelatie te hebben dan de tweede generatie. Het percentage zzp'ers loopt minder uiteen dan het percentage van flexwerknemers. De “Monitor gelijkwaardige kansen en evenredige posities op de arbeidsmarkt, ongeacht migratieachtergrond”¹⁹ zoomt nader in op de indicator zzp en laat zien dat onder de zzp-ers voornamelijk de burgers met een migratieachtergrond vaak een inkomen onder het sociaal minimum hebben. Zo heeft 32 procent van de zzp-ers met een eerste generatie buiten-Europese achtergrond een inkomen onder het sociale minimum, tegenover 23 procent bij de burgers zonder migratieachtergrond.

De rapportage “Gevestigd, maar niet thuis” van het SCP deelt bevindingen uit de Survey Integratie Migranten.²⁰ Dit rapport laat met name opmerkelijke dynamiek en vooruitgang zien tussen generaties met migratieachtergrond. Bijvoorbeeld op het gebied van opleiding toont het rapport een enorme opleidingssprong tussen de eerste en tweede generatie, met name bij de tweede

¹⁵ Significant, 2023

¹⁶ [Hoe verschillen arbeid en inkomen naar herkomst? \(cbs.nl\)](https://cbs.nl/nl-nl/publicaties/publicatie/2023/01/Hoe-verschillen-arbeid-en-inkomen-naar-herkomst)

¹⁷ [Hoe verschillen arbeid en inkomen naar herkomst? \(cbs.nl\)](https://cbs.nl/nl-nl/publicaties/publicatie/2023/01/Hoe-verschillen-arbeid-en-inkomen-naar-herkomst)

¹⁸ [Socialeconomische positie - Integratie en Samenleven | CBS](https://cbs.nl/nl-nl/publicaties/publicatie/2023/01/Socialeconomische-positie-Integratie-en-Samenleven)

¹⁹ Significant, 2023

²⁰ [Gevestigd+maar+niet+thuis.pdf](https://cbs.nl/nl-nl/publicaties/publicatie/2023/01/Gevestigd+maar+niet+thuis.pdf)

generatie met Turkse, Marokkaanse en Somalische achtergrond. Ook is de tweede generatie vaker aan het werk. Dit percentage is hoger dan bij de bevolking zonder een migratieachtergrond. De conclusie van het rapport is dat de arbeidspositie fors is verbeterd tussen generaties, maar dat de situatie van groepen met een migratieachtergrond nochtans kwetsbaar(der) is. De "Monitor gelijkwaardige kansen en evenredige posities op de arbeidsmarkt, ongeacht migratieachtergrond" voegt daaraan toe dat bij de tweede generatie een groot verschil zichtbaar is in de arbeidsmarktpositie tussen de hoger en de lager opgeleiden. Zo is de werkloosheid onder hoogopgeleide tweede generatie met buiten-Europese migratieachtergrond (3,3 procent) minder dan 1 procentpunt hoger dan onder de hoogopgeleiden zonder migratieachtergrond (2,2 procent). Bij de laagopgeleide tweede generatie met buiten-Europese migratieachtergrond (10,8 procent werkloos) is dit verschil bijna 6 procentpunten met de laagopgeleiden zonder migratieachtergrond (5,2 procent)

Er zijn ook nog nuttige cijfers in het dashboard cohortstudie asiel van het CBS.²¹ Dit dashboard van het CBS geeft een uitsplitsing van na hoeveel tijd asielstatushouders welke inkomensbron (werk, pensioen, uitkering etc.) ontvangen. Daarnaast maakt het CBS een uitsplitsing naar soort dienstverband, uurloon, contractsoort en andere baankenmerken. Eveneens wordt het gemiddelde besteedbaar inkomen weergegeven voor de verschillende herkomstlanden.

Het dashboard laat het aantal maanden zien wanneer iemand werkt na het verkrijgen van een vergunning. Het eerste cohort is van 2014. Het aandeel met werk bij het cohort van 2014 neemt na 18 maanden langzaam toe van 4% tot 47% na 90 maanden. Na 36 maanden was dit 19%. Bij de jongere cohorten, dus de laatste jaren, lijkt deze toename wat sneller te verlopen. Echter, is de coronaperiode een uitzondering.

Binnen dit dashboard worden verschillende baan kenmerken bijgehouden. Zo wordt zichtbaar dat na 90 maanden na het verkrijgen van een vergunning 47% een voltijd contract heeft, terwijl dat na 3 maanden maar 4% is. Het dashboard laat ook iets zien over de deeltijdfactor. Ongeveer 3 maanden na het verkrijgen van een vergunning werkt 4% fulltime, terwijl na 90 maanden 44% fulltime werkt.

Op dezelfde manier wordt weergegeven wanneer iemand een uitkeringen heeft na verkrijgen van een vergunning. In het cohort van 2014 daalt het percentage van 90% na 18 maanden tot 35% na 90 maanden. De jongere cohorten laten een vergelijkbare ontwikkeling zien.

²¹ [Dashboard cohortstudie asiel \(cbs.nl\)](https://dashboard.cbs.nl/)